

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Наталия Иванова Витанова член на научното жури от ШУ „Епископ Константин Преславски”, на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика), разработен от БИСТРА ПЕТРОВА ПОЩОВА-НИКОЛАЕВА на тема: „ИНТЕГРАЦИЯ НА КОМУНИКАТИВНА И КОНФЛИКТОЛОГИЧНО КОМПЕТЕНТНОСТ НА СТУДЕНТИ ОТ ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ ПЕДАГОГИКА, ИЗУЧАВАЩИ АНГЛИЙСКИ ЕЗИК”, с научен ръководител проф. д-р Пламен Радев

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА.

Дисертационният труд е представен от общо 268 страници текст, от които основен текст – 255 страници. В структурно отношение той се състои от увод, пет глави, заключение, литература и 5 приложения.

В първа глава са представени въпроси свързани с комуникативната компетентност. Презентирани са възгледите за вербална, междуличностната и комуникативната интелигентност, уточнени са понятията комуникация, комуникативно действие и поведение, комуникативен стил; визирани са дефиниции на понятието комуникативна компетентност в различни контексти и са представени различни комуникативни стратегии.

Във втора глава са описани теоретичните основи свързани с изучаване на конфликтите. Подробно са представени същността на конфликтите, видовете конфликти и теориите свързани с тях; структурата, динамиката и функциите на конфликтите, както и причините пораздащи конфликти в организацията.

Трета глава се отнася до конфликтите в училищната организация. В нея са описани най-често срещаните конфликти в училищната среда, както и възможностите за управление на конфликтите възникнали в класната стая и училищната организация.

Четвърта глава „Компетентности на учителите за диагностика и решаване на конфликтите” представя възможностите на компетентностия подход за разрешаване на конфликтите в класната стая. В нея са описани и специфични компетентности на директора и на учителите, необходими за справяне с възникнали конфликти, както и адекватни стратегии за превенция на конфликтите в училище.

В пета глава „Емпирично изследване на конфликтологичната компетентност на студентите от извадката” са представени теоретико-

експерименталните параметри на изследването. В нея е посочен изследователският инструментариум и е представен анализът на резултатите от операционализирането на модела за обучение в конфликтологична компетентност.

АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧИМОСТ НА ПРОБЛЕМАТИКАТА.

Разглежданата проблематика е актуална и значима в две посоки – първата, свързана с комуникативната компетентност на подрастващото поколение. Известен факт е ниската комуникативна култура на новата генерация. Факт е и ниската говорна култура на лица, които са приети за авторитети и образци за подражание от младото поколение. Ниската говорно-езикова култура поражда проблеми в комуникацията, а като следствие и проблеми в процеса на обучение, както в сферата на средното образование, така и в сферата на висшето образование. Втората посока се отнася до способността на младото поколение и учителите да вземат адекватни решения в конфликтни ситуации. Постоянното демонстриране в социален план, че грубият е по-силен, че наглият успява, че в света и обществото цари грубата арогантна сила, че в живота успява само този, който дръзко, решително и смело нарушава общоприетите норми и правила, въздейства на съзнанието и се отразява на възпитанието на новата генерация. Така у тях се формират трайни нагласи, които по отношение на когнитивния, емоционалния и поведенческият компонент са едновременно светогледни стереотипи, особена чувствителност и предпоставка за определено поведение. Генерационните различия често водят до възникването на различни по съдържание и интензитет конфликти в училищната организация

Значимостта на темата се детерминира и от нейния интердисциплинарен характер.

НАУЧНА ОСВЕДОМЕНОСТ НА ДОКТОРАНТА.

Авторът познава добре литературата по темата. Теоретичните му разсъждения са следствие от проучване на 202 източника, от които 174 са на хартиен носител (46 на кирилица и 128 на латиница) и 28 уеб базирани. Бистра Пощова-Николаева познава много добре не само българската, но и световната литература, а това дава възможност на автора достатъчно коректно да обосновава основните си тези. Постановките, които се застъпват са както класически, така и от най-новите публикации след 2000 година. Направеният съдържателен анализ на съвременни теории и практики в областта на комуникативната и конфликтологичната компетентност, доказва възможностите за позитивна промяна в българското образование. Своята работа Бистра Пощова-Николаева е подпомогнала с оригинални произведения на чужди автори. Тази представителна научна аргументация на текста, убедително печели

доверието на потребителя на такъв род информация и подкрепя заключенията в дисертацията.

КОНЦЕПТУАЛНОСТ, ДОКАЗАТЕЛСТВЕНОСТ И ПРАКТИЧЕСКА ЗНАЧИМОСТ НА РАЗРАБОТКАТА.

Дисертационният труд е завършена авторска концепция, в която са визиран и нови аспекти по разглежданата проблематиката. При наличието на голямо разнообразие от концепции и дефиниции по темата авторът е успял ясно да изрази и аргументира своята позиция. Дисертацията се характеризира със сполучливи анализи, конкретни оценъчни нюанси и оригинални съвременни рефлексии, целенасочен авторски подход и научен стил. Тя е на високо професионално равнище и показва познаване на различните страни на разглежданата проблематика. Практическата значимост на разработката е голяма. Тя може успешно да се използва и в други области на научното познание.

ОБЕКТ, ПРЕДМЕТ, ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ, МЕТОДИ И ХИПОТЕЗИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО.

- В увода точно са формулирани обектът, предметът, целта и задачите на дисертационния труд; някои от посочените (с.17) методи на изследване - обобщение и систематизиране, всъщност не са методи на изследване, те са понятия от друг клас, тъй като денотатът им различен от този на понятието „метод”.
- Хипотезите са правилно формулирани, те са реалистична и могат да бъдат проверени с помощта на инструментариума предложен в дисертацията.
- Използвани са много разнообразни и адекватни методи на изследване.

ДИЗАЙН НА ИЗСЛЕДВАНЕТО.

Проведено е експериментално изследване през периода януари 2015 г. – юли 2015 г. В него участват общо 294 изследвани лица, от тях 240 студенти и 54 учители, разпределени както следва - 120 студенти от специалност ПНУП, които не изучават специално чужд език, 120 студенти от специалностите НУПЧЕ и ПУПЧЕ четвърти курс, изучаващи чужд език., 27 действащи учители, преподаващи чужд език в начален етап в училищата в градовете Пазарджик, Велинград и Казанлък, 27 действащи учители, преподаващи предмети без използване на чужд език в начален етап в училищата в градовете Пазарджик, Велинград и Казанлък. Няма информация за пола и възрастта на изследваните лица, както и за трудовия стаж на учителите участвали в изследването.

За провеждане на емпиричното изследване е използван много богат инструментариум - тест на Ольга Александрова Векшина и Евгения

Робертвна Попова „Стратегии, поведения в конфликте“; тест за стратегии на поведение в конфликтите на авторите Томас–Килман (Thomas-Kilmann Instrument (TKI); Рейтинг скала, изведена от авторски тест за честота на конфликтите в училище; вторски тест с алтернативен отговор за преки специфични конфликтологични компетентности на студентите - бъдещи учители от специалностите НУПЧЕ, ПУПЧЕ и ПНУП; тест “Problem Solving Inventory” Brain Injury Resource Center, 1998 г.

Данните от емпиричното изследване са представени коректно. Резултатите са визуализирани таблично и чрез диаграми. Изследването разполага с много богата емпирия, в този контекст може да се задълбочи анализът и да се потърсят повече корелации. По отношение на изводите – съдържателно са верни, но не произтичат от резултатите на емпиричното изследване.

ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

1. *На теоретично равнище* – на основата на разнообразните теории за конфликтите са дефинирани основните понятия в конфликтологията; идентифицирани са основните характеристики на конфликтологичната компетентност на учителите, както и основните поведенчески стратегии за управление на конфликтите в класната стая; макар и не достатъчно категорично е дефинирано и понятието комуникативна компетентност.
2. *На емпирично равнище* – разработена е адекватна методика, богат инструментариум, адекватна програмна процедура; реализиран е педагогически експеримент; инструментите и анализите могат да се ползват от други изследователи и практики.
3. *На методическо равнище* – концептуализиран в контекста на развитие на конфликтологичната компетентност на бъдещите учители, теоретически обосноваван със специфични изисквания и методически операционализиран е модел за обучение в конфликтологична компетентност.

ПРЕЦЕНКА ЗА НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ.

Научната самооценка за приносите отразява адекватно постиженията.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД И АВТОРЕФЕРАТ.

Публикациите на докторанта отговарят на изискванията за брой и представителност. Списъкът включва 5 публикации, едната от които е под печат. Две от тях са публикувани в електронно списание, а останалите в сборници. Публикацията, която е под печат е на чужд език.

Авторефератът съответства на представения дисертационен текст и презентира изчерпателно, достатъчно пълно, по коректен и обобщен начин труда на докторанта.

БЕЛЕЖКИ И ВЪПРОСИ ПО ДИСЕРТАЦИЯТА.

- На пръв поглед съществува дисбаланс между теоретичната и емпиричната част в полза на теоретичната. Приемам това за позитив, тъй като темата е интердисциплината и обхваща два значими проблема, свързани с важни за образованието компетентности – комуникативната и конфликтологичната. В този смисъл имплицитно балансът е факт.
- Като позитив на дисертационния труд, който засилва достоверността на емпиричното изследване може да се отбележи това, че някои от заложените хипотези не се потвърждават. В много голям процент от дисертационните изследвания хипотезите задължително се потвърждават. Смисълът на хипотезата е да докаже или да отхвърли първоначалните предположения на изследователя.
- Дисертацията би спечелила, ако: след теоретичната и експерименталната част има изводи; изводите посочени след пета глава са всъщност изводи произтичащи от цялостната изследване; липсва заключение, което създава впечатление за незавършеност на дисертационния труд.
- ВЪПРОСИ: 1) Съществува ли алгоритъм за справяне с различните видове конфликти в училище? 2) Какво разбира докторантът под „позитивна дисциплина” (с.152)?

ПРЕПОРЪКИ ЗА ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ.

Във връзка с популяризирането и разпространение на резултатите е препоръчително те да бъдат публикувани под формата на самостоятелна монография.

ЗАКЛЮЧЕНИЯ.

- По своята структура и съдържателна същност, по своя концептуален замисъл, научна широта и задълбоченост, трудът на Бистра Петрова Поцова-Николаева е **самостоятелно и оригинално** научно съчинение.
- Резултатите постигнати в дисертационното изследване могат да се смятат за научни приноси на докторанта.
- Фундамент на обосноваването изводи и заключения са резултатите от изследването, които по своята същност са достоверни и релевантни.
- Дисертационният труд отговаря на техническите стандарти за оформяне на такъв тип научни разработки.

- Авторът може самостоятелно да провежда научно изследване, да представя и анализира резултатите коректно и прецизно.

Като цяло дисертацията отговаря на изискванията за такъв род изследвания. Тя защитава критериите за евристична значимост, за структурираност, за капацитет на обхвата, позволява да се извеждат утвърждения, има вътрешна координираност и е балансирана в секвенциите.

Въз основа на проявените качества и умения за самостоятелно научно изследване, на доказаните научни приноси и оригинални постижения, давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди **образователната и научна степен „доктор”** на **Бистра Петрова Поцова-Николаева** в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление **1.3. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика)**

22.05.2016 г.
Шумен

подпис:
/проф. д-р Н. Витанова/